

Siis on Lüh mine abjalkuht 10 viliit:

„Maf. Lul. 1825”

N. 64.

Marahwa

K a l e n d e r

ehf

Täht = ramat

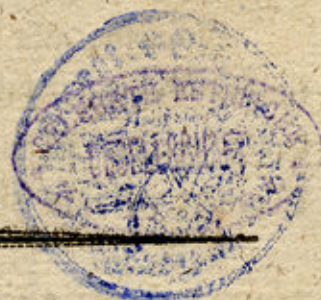
1 8 2 5

aasta peäle,

pärast

Jesuse Kristuse

sündimist.

Tartus

Schünmanni kirjadega.

Pomiseft, kunni Kristuse sündimiseft, loetakse	5770
Kristuse sündimiseft tänapäevani, loeme	1825

Arw sündinud asjust.

Et Peterpurri linna hakkati ehitama	122
Meie ma on Wenne: rigi wallitsejate käe al	115
Et wanna rõugid hakkati pannema	57
Uuemawallitseja Aleksandri sündimiseft	47
Temma wallitsuse hakkatuselt tännini	24
Tarto Sure: koli asutamiseft	23
Et usti rõugid hakkati pannema	22
Et Prantsus Wenne: male tulli, ja Moskwa ärra: põlletas	13
Et Prantsuse wäewallitsejat Bonapartet wangi wõeti, ja temma wäele õrta tehti, ja sedda ärrakautati	12
Et Tallina kubbernemangus priust kulutati	8
Et Riia kubbernemangus priust kulutati	5
Et mawärri tamist meie maal olnud	4

Tähhendused.

☀ noor fu.	h. hommiko.
☾ esimehe werand.	lõ. lõuna.
☉ täis fu.	õh. õhtu.
☾ wiimne werand.	õ. õse.
☽ pühha.	e. enne
p. päew ja pärrast.	

Numrid, mis konna ees seiswad, näitawad tundi; numrid, mis konna tagga, ja kel rõhk (') peal, loewad minuti; nenda kul: 10, 15' se on: kümme tundi, ja wiistõistkümmend minuti;

ehk ka:

kel 10 ja 15 minuti.

1 Märri-päew.	Alta Jummal.	färre
2 Kede.	Abel	
3 laupäew.	Set	film.
B. p. Märri-p. Jesus Egiptuse: maal. Matt. 2, 13.		
4 Pühhap.	Enof	Wailne
5 Esmasp.	Simeon	
6 Kolme Kun.p.	Ida	ilm.
7 Kolmap.	Reinold	Selge
8 Neljap.	Erart	
9 Kede.	Kasper	taewas.
10 Paawli p.	Pawel	
I. Pühha p. 3 kunninga P. Jesus 12 aastat wanna. Luk. 2, 41-52.		
11 Pühhap.	Hugo	
12 Esmasp.	Rein	Winge
13 Tõisip.	Katso	tuul.
14 Kolmap.	Pällo	
15 Neljap.	Weliks	D
16 Kede.	Madli	
17 Tõnnise p.	Tõnnis	Tuiskab.
II. Pühh. p. 3 kunn. P. Pulmad Kanas. Joann. 2, 1-11.		
18 Pühhap.	Joak	
19 Esmasp.	Sara	Näitab
20 Wab. Seb.	Wabian	fulla.
21 Kolmap.	Nedo	
22 Neljap.	Wentsend	
23 Kede.	Jila	Saddab
24 laup.	Timoteus	
IX. Pühh. enne Pühhawõte. Tõeteggijad wihamäel. Matt. 20, 1.		
25 Paawli ümb.	Esfo	
26 Esmasp.	Hans	lund.
27 Tõisip.	Netta	
28 Kesk.	Karel	Selgib.
29 Neljap.	Samuel	
30 Kede.	Judolw	
31 laup	An	Pakkane

1. Jan. tõuseb päew: 8, 12' merib: 3, 48'.
10. — — — 8, 54' — 4, 6'

II. Webruar. 28 päwa. Kõnnla-fu.

VIII. Pühh. e. Lihhawote. Seme langeb mitmesugguse ma peäle. Luf. 8, 4-15.

1 Pühhap.	Pirit	
2 Kõnnla p.	Prita	
3 Eõisip.	Hanna	Lumme
4 Kolmap.	Mai	
5 Neljap.	Agata	☀ taewas.
6 Nede.	Lora	
7 laup.	Rikart	

VII. Pühh. e. Lihh. ch. Paasto P. Kristuse kannat. Luf. 18, 31-43.

8 Pühhap.	Salomon	
9 Esmasp.	Polli	
10 Wastla p.	Edo	Teeb
11 Lühka p.	Rosa	tuult.
12 Neljap.	Karolina	Luisfab.
13 Nede.	Härm	
14 laup.	Walentin	D

I. Pühh. paast. Kristust kiusatase. Matt. 4, 1-11.

15 Pühhap.	Lina	Kõlmad
16 Esmasp.	Jula	
17 Eõisip.	Konstantin	ilmad.
18 Kolmap.	Anton	
19 Neljap.	Susanna	Winged
20 Nede.	Alon	☀
21 laup.	Nora	

II. Pühh. paast. Kananea naene. Matt. 15, 21-28.

22 Petri p.	Peter	
23 Esmasp.	Mina	
24 Maddise p.	Maddis	tuled.
25 Kolmap.	Jehwim	Selge
26 Neljap.	Nestor	
27 Nede.	Zembit	taewas
28 laup.	Just	C

1. Webr. tõuseb päew: 7, 34' merib: 4, 26.
20. — — — 6, 47' — 5, 13'.

III. Martsi. 31 päwa. Paasto-fu.

III. Pühh. paast. Kristus ajab furja waimu wälja. Luf. 11, 14-28.

1 Pühhap.	Ado	Parras
2 Esmasp.	Lomisa	
3 Eõisip.	Kadde	talw
4 Kolmap.	Adrian	
5 Neljap.	Widrik	ilmuke.
6 Nede.	Kotwrid	Selged
7 laup.	Peroetua	☀

IV. Pühha paast. 5000 meest toidetakse. Joann. 6, 1-15.

8 Pühhap.	Simmo	pawad.
9 Esmasp.	Prido	
10 Eõisip.	Mil	Rippendab
11 Kolmap.	Kaupo	lund.
12 Neljap.	Kregori	
13 Nede.	Ernst	Misotab.
14 laup.	Matilde	

V. Pühh. paast. Jesus kinnwidega wiisatub. Joann. 8, 46-59.

15 Pühhap.	Lugus	D
16 Esmasp.	Kabriel	
17 Eõisip.	Truto	Lohha
18 Keskn.	Anno	fullale
19 Neljap.	Josep	minna.
20 Nede.	Mila	
21 laup.	Pent	

VI. Pühh. paast. Kristusse sisseõitmine. Matt. 21, 1-9.

22 Pühhap.	Kawael	☀
23 Esmasp.	Lits	Seggased
24 Eõisip.	Koort	
25 Paat. Marj.	Maaria	ilmad.
26 Neljap.	Suur Neljap.	Selgib.
27 Nede.	Suur Nede.	
28 laup.	Kido	

Kristusse illeatõusmise Pühha. Mark. 16, 1-8.

29 I. Pühha.	Wane	C
30 II. Pühha.	Mad	Päwa
31 Eõisip.	Tetel	foe.

1. Martsi tõuseb päew: 6, 12' merib: 5, 58'.
20. — — — 5, 31' — 6, 38'.

IV. April. 30 päwa. Jürri-fu.

1	Res'n.	Salme	Tulleb
2	Neljap.	Ingel	märga
3	Nede	Berdinand	lund
4	laup.	Ambrosius	

1. Kiinipantud uksist. Joann. 20, 19-31.

5	Pühhap.	Maksim.	
6	Esmasp.	Kõlestin	☀
7	Tõisip.	Aron	mahta.
8	Kolmap.	Macl'en	Kulmad
9	Neljap.	laus	tuled.
10	Nede	Leo	
11	laup.	German	Uddune.

2. Hea karjane. Joann. 10, 11-16.

12	Pühhap.	Julius	
13	Esmasp.	Juf	Päwa
14	Tõisip.	Purka	D
15	Kolmap.	lemet	foe.
16	Neljap.	Karin	Naitab
17	Nede	Rudolm	
18	laup.	Waler	wihma.

3. Kristus lähkeb Jäsa jure. Joanni. 16, 16-32.

19	Pühhap.	Maria	
20	Esmasp.	Pert	●
21	Tõisip.	Silm	Seggased
22	Kolmap.	Ers	ilmad.
23	Jürri p.	Jürri	Seiged
24	Nede	Albert	
25	Markuse p.	Markus	pawad.

4. Trööstjad tõutakse läkitada. Joann. 16, 5-15.

26	Pühhap.	Toast	Ded
27	Esmasp.	Neddo	C
28	Tõisip.	Babo	on
29	Kolmap.	Raimund	
30	Neljap.	Erast	kulmad.

1. April tõuseb päew: 4, 57' merib: 7, 3.
20. — — — 4, 16' — 7, 44.

V. Mai 31 päwa. Iehhe-fu.

1	Walpurr p.	Joost	Selged
2	laup.	Sigismund	

5. Digest päme teggemist. Joann. 16, 23-30.

3	leidmise p.	Pabo	
4	Esmasp.	Tio	ilmad.
5	Tõisip.	Kottard	☀
6	Res'n.	Tirik	Willud
7	Suur t p.	Zetta	tuled.
8	Nede	laas	
9	Nigular.	Niggulas	

6. Kui se troöstja saab tulnud. 15, 26, 16, 4.

10	Pühhap.	Käart	Ded
11	Esmasp.	Wiktör	on
12	Tõisip.	Tirik	
13	Kolmap.	Wietso	D
14	Neljap.	Kristian	kulmad.
15	Nede	Sohwi	
16	laup.	Kreet	Tulleb

Pühha Waimo wäljawallamine. Joann. 14, 23-31.

17	I. Suiste p.	Ofse	
18	II. Suiste p	Erik	
19	Tõisip.	Wilip	wihma.
20	Kolmap.	Pil	●
21	Neljap.	Trino	Raunis
22	Nede	Mili	fojad
23	laup.	Ned	

Kolmeains Jumala p. Nikodemus. Joann. 3, 1-15.

24	Pühhap.	Ester	
25	Urbanus. p.	Urbanus	pawad.
26	Tõisip.	Edart	
27	Kolmap.	Peet	C
28	Neljap.	Wllem	Pilmitab.
29	Nede	Mats	
30	laup.	Wigond	Kulufse

1. p. Kolmeains J. p. Niklaast mehest. Luff. 16, 19-31.

31	Pühhap.	Nelli	mürristawad.
----	---------	-------	--------------

1. Mai tõuseb päew: 3, 36' merib: 8, 24'.
20. — — — 3, 15' — 8, 45'.

VI. Juni 30 päwa. Jani-fu.

1	Esmasp.	Jlo	
2	Tõisp.	Merta	Parrajad
3	Kolmap.	Liso	ismad
4	Neljap.	Widrika	
5	Kede	Ponwafius	fõrdamiste
6	Laup.	Artus	☀

2. P. p. f. J. P. Suur õhro sõmaaeg. Luf. 14, 16, 24.			
7	Pühhap.	Lukretsia	
8	Esmasp.	Medardus	wihma
9	Tõisp.	Petram	tuult
10	Kolmap.	Blawius	
11	Neljap.	Peep	☾
12	Kede	Mulika	ja
13	Laup.	Tobi	päwa

3. P. p. f. J. P. Arakaddunud lammas. Luf. 15, 1, 19.			
14	Pühhap.	Zetlow	paistet.
15	Widrip.	Wilt	
16	Tõisp.	Justina	Sojad
17	Kolmap.	Kristi	päwad
18	Neljap.	Homer	☀
19	Kede	Tints	ja
20	Laup.	Minni	

4. P. p. f. J. P. Olge armolised. Luf. 6, 36, 42.			
21	Pühhap.	Rael	
22	Esmasp.	Tilt	õed.
23	Tõisp.	Uffel	Maitab
24	Jani p.	Jaan	
25	Neljap.	Wio	mürrista.
26	Kede	Jeremias	☾
27	Laup.	Waldeka	mist.

5. P. p. f. J. P. Nohke tallasaak. Luf. 5, 1, 11.			
28	Pühhap.	Jouua	Jlm
29	Peetr. P. p.	Petrus	
30	Tõisp.	Lilla	on willu.

1. Juni tõuseb päew: 3, 5' merib: 8, 55'.
20. — — — 3, 10' — 8, 50.

VII. Juli 31 päwa. Heina-fu.

1	Kolmap.	Teobold	Jlm lähheb
2	Heina M. p.	Hin	☀
3	Kede	Kornelius	paikawaks
4	Laup.	Ulrik	

6. P. p. f. J. P. Wariseride õigus. Matt. 5, 20, 26.			
5	Pühhap.	Anseim	
6	Esmasp.	Hektor	ja
7	Tõisp.	Kats	tahhab
8	Kolmap.	Kilian	põualine
9	Neljap.	Annikas	
10	Kede	Israael	☾
11	Laup.	Eleonora	olla.

7. P. p. f. J. P. 4000 meest sõdetakse. Mark. 8, 1, 2.			
12	Pühhap.	Hindrik	
13	Marrete p.	Marret	Mürristab
14	Tõisp.	Ponawent	paiguti, ja
15	Uoostid. lahk.	Meinnart	käiwad
16	Neljap.	Larrats	
17	Kede	Aleksius	☀
18	Laup.	Rosina	wihma ood.

8. P. p. f. J. P. Balloprohwetid. Matt. 7, 15, 23.			
19	Pühhap.	Rabbe	
20	Esmasp.	Elias	Tulleb
21	Tõisp.	Taniel	siin ja seal
22	Maria Md.	Madalena	rahhet.
23	Neljap.	Kirsti	
24	Kede	Kristina	
25	Jakobi p.	Jagup	

9. P. p. f. J. P. Ullekohtune majapidaja. Luf. 16, 1, 9.			
26	Pühhap.	Anna	☾
27	Esmasp.	Marta	Teeb tuult.
28	Tõisp.	Plato	Saab
29	Kestn.	Olew	
30	Neljap.	En	wihma.
31	Kede	Erm	

1. Juli tõuseb päew: 3, 14' merib: 8, 46'.
20. — — — 43, 46' — 8, 14'.

VIII. August 31 päwa. Ruffi-fu.

1 Peetr. wano.	Pedo	Kahtlane
10. P. p. f. J. P. Jerusalem arvatimine. Luk. 19, 41-48.		
2 Pühhap.	Hannibal	☼
3 Esmasp.	August	ilm.
4 Tõisip.	Mia	Müristamist
5 Kolmap.	Olo	on
6 Neljap.	Eigenius	mitmis
7 Kede	Tõnno	
8 Laup.	Korfin	D
11. P. p. f. J. P. Mariserid ja tõlnerid. Luk. 18, 9-14.		
9 Pühhap.	Romanus	
10 Lauritsa p.	Laur	paigus.
11 Tõisip.	Olga	Saulised
12 Kolmap.	Klara	ilmad.
13 Neljap.	Madde	Selgib
14 Kede	Eusebius	
15 Ruffi Mari	Ad	
12. P. p. f. J. P. Kert ja keeto. Mark. 7, 31-37.		
16 Pühhap.	Jak	☼
17 Esmasp.	Wilibald	jälle.
18 Tõisip.	Ieno	Sojad
19 Kolmap.	Sekald	ilmad.
20 Neljap.	Pärnart	
21 Kede	Rut	Kuu walged
22 Laup.	Wilibert	
13. P. p. f. J. P. Preester ja Samaria mees. Luk. 10, 23-37.		
23 Pühhap.	Sakarias	C
24 Pertli p.	Pertel	õed
25 Tõisip.	Ludwik	ja
26 Kestn.	Natalie	uddused
27 Neljap.	Jeppart	
28 Kede	Rusti	
29 Johann. huf.	Ruhhan	
14. P. p. f. J. P. Piddalirõbbised. Luk. 17, 11-19.		
30 Pühhap.	Aleksander	hommitud.
31 Esmasp.	Rebekka	☼

1. August tõuseb päew: 4, 20' werib: 7, 40'
20. — — — 4, 58' — 6, 2'

IX. September 30 päwa. Mihkli-fu.

1 Tõisip.	Egidius	
2 Kolmap.	Iisa	Kõwma
3 Neljap.	Mango	tuul.
4 Kede	Mel	
5 Laup.	Moses	
15. P. p. f. J. P. Mammonast. Matt. 6, 24-34.		
6 Pühhap.	Magnus	Willud
7 Esmasp.	Regina	)
8 Maarja p.	Marri	ja selged
9 Kolmap.	Pruno	päwad.
10 Neljap.	Iina	Kaunis
11 Kede	Kerart	
12 Laup.	Sirus	
16. P. p. f. J. P. Rainsi surnud. Luk. 7, 11-17.		
13 Pühhap.	Amatus	
14 Risti üs.	Risti	soe ja
15 Tõisip.	Nikodemus	☼
16 Kolmap.	Iena	selge
17 Neljap.	Tõns	ilm.
18 Kede	Titus	Pilwetab
19 Laup.	Berner	
17. P. p. f. J. P. Weetobbine. Luk. 14, 1-11.		
20 Pühhap.	I. na	Tuuleb
21 Matteuse p.	Matteus	wihma.
22 Tõisip.	Morits	C
23 Kolmap.	Hosea	On
24 Joann. sam.	Reinrt	paljo tuult.
25 Kede	Kleopas	
26 Laup.	Solon	
18. P. p. f. J. P. Surem kass. Matt. 22, 34-36.		
27 Pühhap.	Adolw	Hal'kab dese
28 Esmasp.	Wentjel	fülma
29 Mihkli p.	Mihkel	teggema,
30 Kolmap.	Hironimus	☼

1. September tõuseb päew: 5, 24' werib: 6, 36'
20. — — — 6, 5' — 5, 55'

X. Oktober 31 päwa. Porri-fu.

1 Neljap.	Bolmer	Seggased
2 Rede	Prants	ilmad.
3 laup.	Jairus	
19. P. p. f. J. P. Alwatud innimene. Matt. 9, 1-8.		
4 Pühhap.	Prantsiskus	Tuult
5 Esmasp.	Amalie	
6 Eõisip.	Wider	ja
7 Kolmap.	Alwil	wihma.
8 Neljap.	Samel	
9 Rede	Pridrik	Ranged
10 laup.	Kai	
20. P. p. f. J. P. Palma rie. Matt. 22, 1-14.		
11 Pühhap.	Purkart	ja
12 Esmasp.	Walwrid	fulmad
13 Eõisip.	Angelus	
14 Kolmap.	Willemine	tuled.
15 Neljap.	Hedwig	Uddused
16 Rede	Tefla	
17 laup.	Olop.	
21. P. p. f. J. P. Kunninga mehe poeg. Joann. 4, 47-54.		
18 Lukase p.	Lukas	ilmad.
19 Esmasp.	Ello	Hakkab
20 Eõisip.	Wendelin	
21 Kolmap.	Ursel	õse
22 Neljap.	Kel	
23 Rede	Sewerin	
24 laup.	Salome	
22. P. p. f. J. P. Abiwal sullane. Matt. 18, 23-35.		
25 Pühhap.	Krispin	faunist
26 Esmasp.	Amandus	fulma
27 Eõisip.	Kapitoilin	teggema.
28 Simon J.	Simon	
29 Neljap.	Els	
30 Rede	Upsalon	
31 laup.	Bottele	

1. Oktober tõuseb päew: 6, 56' werib: 5, 4'.
20. — — — 7, 41' — 4, 19'.

XI. November. 30 päwa. Mardi-fu.

23. P. p. f. J. P. Kõhto-rahha. Matt. 22, 15-22.		
1 Pühjade p.	Eppo	Mõnned sel-
2 Hingede p.	Kõdt	ged päwad.
3 Eõisip.	Alko	Tullewad
4 Kolmap.	Otto	D roppud il-
5 Neljap.	Lotta	mad.
6 Rede	Lenard	
7 laup.	Enno	
24. P. p. f. J. P. Jaiiri tütre. Matt. 9, 18-26.		
8 Pühhap.	Wirts	Ranged
9 Esmasp.	Teodor	tuled
10 Mardi p.	Mart	fulmad
11 Martin piisk.	Martin	• päwad.
12 Neljap.	Jonas	
13 Rede	Arkadius	
14 laup.	Aurea	
25. P. p. f. J. P. Hiimsast ärrakautamiste õest. Matt. 24, 15-28.		
15 Pühhap.	Leopold	Saddab lund ja
16 Esmasp.	Asse	wihma seggamiste.
17 Eõisip.	Ottomar	Talw on tullemas.
18 Kolmap.	Sokrates	Saddab hästi
19 Neljap.	Liisbet	(
20 Rede	Amos	
21 Maaja ohw.	Tehwe	
26. P. p. f. J. P. Wiimsest kõhust. Matt. 25, 31.		
22 Pühhap.	Pastian	lund. lähheb
23 Esmasp.	Klement	sullale.
24 Eõisip.	Jofias	Ilm
25 Kaddrina p.	Kaddri	
26 Neljap.	Konrad	
27 Rede	Jesajas	
28 laup.	Katta	
1. Krist. tullem. P. Kristuse süsõõitmine. Matt. 21, 1-9.		
29 Pühhap.	Ewart	põrab.
30 Andrese p.	Andres	

1. Nov. tõuseb päew: 7, 34' werib: 3, 26'.
20. — — — 8, 6' — 3, 54'.

XII. Detsember. 31 päwa. Jõulo-fu.

1	Idisip.	Arent	
2	Keskn.	Kandidus	Tulleb
3	Neljap.	Kõla	külma.
4	Kede	Parbo	Saddab
5	Laup.	S bina	)

II	Krist. tullem. p.	Wiimsepäwa tähhed.	Lut. 21. 25. 36.
6	Niggula p.	Niggo	
7	Esmasp.	Maunus	lund.
8	Maarja s. p.	Klaus	Tuiskab.
9	Kolmap.	Juhum	Pehme
10	Neljap.	Judit	ilm
11	Kede	Woldemar	
12	Laup.	Eili	

III	Krist. tullem. p.	Joannes wangitoris.	Matt. 11, 2. 10.
13	Pühhap.	Juutja	●
14	Esmasp.	Nikasiu	Parras talw.
15	Idisip.	Joanna	
16	Kolmap.	Urwina	Saddab
17	Neljap.	Hinn	ajoti
18	Kede	Kristohm	lund.
19	Laup.	lot	

IV	Krist. tullem. p.	Joannese tunnistus.	Joann. 1, 19. 28.
20	Pühhap.	Abram	☾
21	Toma p.	Tomas	Selgib.
22	Idisip.	Pe-ta	Tahhab kül
23	Kolmap.	Tohwer	färre olla.
24	Neljap.	Adam	
25	I. Jõulo p.	Ewa	Selge
26	II. Jõulo p.	Stepan	

	p. p. Jõulut.	Simon ja Hanna.	Lut. 2, 33. 40.
27	Pühhap.	Ehw. Joannes	☼
28	Süta lastep	Benjamin	taewas.
29	Idisip.	Noa	Pakkane
30	Kolmap.	Tawet	kül.
31	Neljap.	Silwester	

1. Decbr. tõuseb päew: 8, 28' merib: 3, 32'.
20. — — — 8, 30' — 3, 30'.

Muud tähhendused.

1. Rewmadene põripäew on 8mal Märtsil, ja hakkab rewmade õhto, kello 10, 48 minutit
2. Pirkem päaw on 9mal Junil, ja hakkab sui õhto kello 8, 22 minut.
3. Süggisene põripäew on 11mal Septembril, ja hakkab süggise hommiko kello 10, 15 minut.
4. Lühhem päew on 10mal Detsembril, ja hakkab talw hommiko kello 3, 16 minut.

Päwa warjutamisi saab sel aastal faks ollema, agga ei nähta neid mitte meie, muud kui agga Amerika maal.

Kuud warjutakse tännawode kahhele korrale: esmalt, 19nemal Mai kuu õsel, wasto 20nemad; hakkab õse kello 1, 27 minut. ja lõppeb kello 1, 42 minut.

Idine warjutamine saab 13nemal Nowembril ollema; hakkab õhto kello 4, 54 minut. ja lõppeb kello 6, 51 minut.

Ullema wallitseja sugguselt.

Aleksander I. kõige Wenne, rigi wallitseja ja Keiser: sündinud 12. Detsembril 1777.

Elisabet Alekssienna Keisri praua: sündinud 13 Jan. 1779.
Maria Feodorowna, Keisri emma, ja Keisri Paul Petrowitsi leik: sündinud 14. Oktobr. 1759.

1. Keisri wenna:

1. Suurwürst Konstantin Pawlowits: sünd. 27. April 1779.

2. Suurwürst: Nikolai Pawlowits: sünd. 25. Junil 1796.

Emma praua: Aleksandra Feodorowna, Preisli Prints: sünd. 2. Jul. 1798.

Wende lapsed:

1. Suurwürst Aleksander Niklaewits: s. 17. April 1818.

2. Suurwürsti Prints Maria Nikolaewna: s. 6. Aug. 1819.

3. Suurwürst Mihaila Pawlowits: s. 28. Jan. 1798.

2. Keisri eed.

1. Maria Pawlowna, Waimari Suurwürsti, ja selle maa perriispreriija kasa: s. 4. Webr. 1786.

2. Anna Pawlowna: Hollandi maa kunningrigi, perriispreriija kasa: s. 7. Januar 1795.

Mil, ja kus ladapidamist on.

I. Riia-Kubbernemangus,

kus

ma rahvast ellab.

Abja mõisas, Halliste kihelkonnas, Perno maakonnas 2 ja 3
Mihkli fu päwal.

Ango mõisas, Urvaste kihelk. Wõro mak. 14. Mihkli fu päwal.
Audru mõisas, Perno mak. nädal enne Perno linna Mihkli pä-
wa lata, petakse kaks päwa.

Kantso mõisas, 30. Nukli fu päwal.

Kastna mõisas, Perno mak. 15. Mihkli fu päwal.

Killingi mõisas, Perno mak. 1. Mihkli fu päwal 3 päwa.

Kirrepäril, Rõuge kihelk. Tartu mak. 17. Mihkli fu päwal.

Koorde mõisas, Elme kihelk. Willandi mak. 30. Augustil ehk
Nukli fu päwal.

Kosse mõisas, Rõuge kihelk. Wõro mak. 24. Aug. mis on
Pertsipäew.

Kurresare linna Sare maal 17. Webr. suur saksa laat, 10 p.

Lustiwere mõisas, Võltsama kihelk. Willandi mak. 15. Oktob.

Mõnniste mõisas, Hargla kihelk. Wõro mak. 10. Septbr.

Mõisefaste mõisas, Polve kihelk. Wõro mak. 10. Aug.

Musmee külas, Torma kihelk. Peipsi rannas 10. Nov.

Perno linna:

1. suur saksa laat 20. Julil, 3 nädalat.

2. laat, mis esmaspäwal ja teisipäwal enne Mihklit petakse.

3. laat, mis esmaspä ja teisipä pärrast 3. Krist. tullemise
P. on;

Võltsamaal Willandi mak. 17. Mihkli fu päwal, kaks päwa.

Näppina mõisas, Näppina kihelk. Wõro mak. 4 ja 5. Mihkli
fu päwal.

Rõuge mõisas, Rõuge kihelk. Wõro mak. 8. Septembril.

Rosi mõisas, Wõro mak. 24. Aug. mis on Pertsipäew.

Senno mõisas, Rõuge kihelk. Wõro mak. 21. Septembril.

Tarto linna:

1. Suur saksa laat, hakkab 7. Januaril, ja petakse 3 nädalat.

2. Peetri laat 29. Junil.

3. Maarja laat 8. Septembril.

4. Mihkli laat 29. Septembril.

Tartuaste mõisas, Willandi mak. Peetripäwal 29. Junil.

Walgas linna:

1. Suur saksa laat 2. Webr. 8 päwa.

2. Jani päwa laat.

3. Mihkli laat, 24. Septembril.

4. Mardi päwa laat.

Weski mõisas, Ramba kihelk. Tartu mak. 15. Oktobril.

Willandi linna:

1. Suur saksa laat 2. Webr. 8 päwa.

2. Jani päwa laat 2 päwa.

3. Mihkli laat, 24. Septembril, 2 päwa.

Wastelinnas Wõro mak. Mihkli laat, 29. Septembril.

Wõro linna:

1. Suur saksa laat, 22. Künla fu päwal, petakse 8 päwa.

2. Jani laat Jani päwal.

3. Mihkli laat, 24. Septembril.

II. Tallina Kubbernemangus.

Tallinas:

1. Suur saksa kaubalaat hakkab 20. Jani fu päwal, ja petak-
se 2 nädalat.

2. Mihkli fu 26. Junni 28. päwast, on weisse ja hobbose laat,
Wõro ja Karja wärrawa wahhe peal linna ees.

Haapsalo linna:

1. Märi fu 10 ja 11 päwal.

2. Mihkli fu 14 ja 15 päwal.

Ibelehhes; Harjo maal, nädal pärrast Mihklit.

Rebla ste mõisas, Mihkli päwal ja 2 päwa weel peale.

Keila kireto jures, Harjo maal, Mihkli päwal 3 päwa järsko.

Kollowere linna, Päne maal, Märi fu 17 ja 18 päwal, ja
toistkünda Oktobri fu 4 ja 5 päwal.

Kihhula linna, Esimesel Paasto pühhal, ja Mihkli fu 24
päwal.

Märjama kireto jures, Päne maal, kolmandamal Kristuse
tullemise pühhal.

Palde linna:

1. Künla fu kolmandamal päwal.

2. Jani fu 25. päwal.

3. Mihkli fu 10 ja 11 päwal.

Paltiiski linna:

1. Künla fu 2 ja 3 päwal.

2. Mihkli fu 21 ja 22 päwal.

Nafwere linna:

1. Märi fu 27 ja 28 päwal.

2. Jani fu 16 ja 17 päwal.

3. Mihkli päwal.

Napla s, Harjo maal, esimesel rebel pärrast Mihklit.

Linna wahhed.

wersta kauparawatud.

	Riga.	Talli- na.	Tartu	Perno	Nar- wa.	Kurresar- re linna.
Peterpurriki	552	344	322	479	138	562
Riast	—	363	250	236	408	381
Tallina	—	—	186	137	202	—
Tartust	—	—	—	180	178	326
Perno	—	—	—	—	337	146

Jama mahhed K i a s t T a r t u .

Kiast	Wersta
Neuermilii	11
Hilkenwari	15
Engelhardi	18
Kopõ	20
Kentfi	21
Bolmari	18
Trentfi	19
Kulpi	20
Teiliste	17
Kuitatse	22
Udderna	24
Tartu	25

Tartust Narwa.

Tartust	
Tagawere	23
Lorma	23
Ninnast	25
Kanna Pungeljale	14
Weike Pungeljale	24
Jõhwi	20
Wolka	11
Waiwaru	17
Narwa	21

Tallinast Narwa

Tallinast	
Jõelehte	21

Rahhala	25
Lopo	22
Wõddruse	20
Pitkaristi	21
Warja	24
Jõhwi	20

Tallinast Perno.

Tallinast	
Freidrihshowi	18
Runnawere	29
Sõrkulla	24
Jeddimere	22
Hallinga	17
Perno	25

Pernost sure Riia tee peäle.

Pernost	
Surju	17
Killingi	22
Laatre	20
Ruhja	21
Kantsi	22
Bolmeri	23

Pihkwa tee.

Kulbist	
Pipst	20
Mõnniste	20
Senno	20
Hani	20
Wastselinna	17

P e t e r I.

Wenne-Rigi Ülemwallitseja, kes esimesest ennast Keisriks nimmetas.

(Mis minnewal aastal polele jäi).

Olli se luggu, et Rootsi kuningas Karel Petri wägge Narwa linna al sutumata wõitis, käl ülemata kahjaks, mis sure waewa, kullu ja usinusega parrandamist tarwitas, kui senest mitte weel suremat kahju ja kaurust taggajärele pibband tulles. Olli luggu raske käl, ja sellepärast kõi geraslem, et ka Turkidega sõddimist olli, ning et sel ajal kõi rigi asjad uesündimise peäl, ja kindlat seisust otamas olli. Peäle sadba seitsekümme suurttükki olli, ilma mu

statarwituste arwamata, Narwa linna al kdest länud, egga olnud teada, kust kõhhe ja jalla peält metalli wõtta, et neid ni usinaste wallada, kuida häddast tarwis nähti ollewad. Rahhelsakümmend tuhhat meest, kõige parremat wägge, olli desasanud; muist mahhalõdud, muist kõige tublimata kindralite ja peälikutega wangi wõetud, ja peäle sedba waens laene kõigist poolt peäletükimas. Olli siis surel innimesel desata murretsenist, tallitamist ja ommas määratumas rigis kõiki paiku weel peälegi sõitmist, et omma silmiga nähha, kuida need tuhhandes omma tõed ajasid, mis seal ja teäl linne ja laewu olli ehhitamas, ja muud tõed teggemas. Hädda tarwitas uut wägge wäljasundida, kogguda, õppetada, ehhitada; suritükisid olli häddast murretseda; ja et ei olnud, kust neid wallada, wõeti kiire hädda pärrast, Moskwa linnas, kus mitto sadba wenne kirikut, kel kõigil põljo kel le tornis rippumas, kellad mahha, ja wallati neist suritükisid.

Sel wahheajal, mil neidsinnatsid suri asju sda pärrast murretseti; aeti kõik muud wallitsuse ja wallitsemise tallitas mised ühtaego sure hole ja tarkusega, ja olli sesammene tõe teggemine weel surem kui se tõine; nenda et küllalt sedba ei sa mõista egga immeks panna, kuida ühhe ainsa innimese rammo sedba jõudnud ärrakanda, ja ühhe ainsa mehhe nõu ja tarkus ni paljo määratuma ja raskid asju ennese peäle wõtta; mailma desani kõige põlwe rahwa mällestuseks, oma rigi kassuks ja Jumala nimme tituseks ja auuks tõi dimatult läbbiajada, ja Wenne-Rigi kindla põhja peäle umbuets, des kullitumata ja ligutamata kalso peäle seiswaks rajada.

Se kahju, mis Narwa paigus olli sündinud, ei keland dmmetige Petrit waenlaese wasto seiswast, et, kui ka käl wäe hull kauniste olli wähenud, siis weel wägge küllalt olli, et seal wasto seista, kus kõigeennamiste pakti nähet ollewad; ja õppisid weel peälegi Wenne:maa peälitud Rootsi meeste kdest sõddimise wisi ja ammetit, et jo mitmele kõrrale neid wõitsid, mis esimesest Märi laupawal, 1701 aastal, Tarto makonnas, Erraswerre mõisa maal, neil kõrda läks; kus wenne kindral Scheremetjew rootsi kindralit Schlippenbachi ärrawõitis, ja tedda Sangaste kihhelfonda sundis tagganema; agga et kange sulla olli, et sanud ta tedda mitte taggaajada. Schlippenbach läks Sangastest Elme kihhelfonda; jäi seisma; koggus kõigist poolt wägge jure; püüdis seält wenne wägge keelda, emale maa süddamesse tungimast; satis kõrd suremad, kõrd wähhemad wäetroppid wälja, et waenlaese risumist ja mona ajamist keelda, ja wõitles temmaga nätkamise wisi igga päew heina ku ajani.

Needfannatsed weikesed taplemised tädditasid Scheremetse
jewit, kaurasid ta pitta päle rahwast, ja wähhendasid igga
päew haaw haawalt temma wägge, sepärast wõttis mees
nduts, 19. Juli ku päwal, kõige omma wäega waenlaese
peäle minna, ja täles lahkingis omma õnne katsuda.
Schlippenbach panni omma wägge Hummali mõisa (Humm
melshof) laggeda peäle rinda, ja hakkas toplemine hommi
ko kello kuus, ja lõppis ohto kello kümme: mõllemist poolt
ollid kül rühanded langend, ja weel rohkem hawatud; ag
ga wõimus jäi Scheremetjewi kätte, ja togganes Rootsi ülle
pea ja ülle kaela. Wangi wõteri hulk mehhi, ja wõideti
kuusikümme lippu, kakskümme suurtükki, ja weel
muid sõdawatuseid kätte. Nüüd olli ma Scheremetjewi ees
lahti, ja läks ta siit õtsikõhhe Marjenburgi alla, mis sel
ajal kindel lin olli, sedda wõtma. Kui mõnda pombi temma
peäle olli lastnud, ja linna wäewallitseja näggi, et jõud ei
andnud kuu wasto seista, teggi ta wenne kindral Dolgos
rutiga leppitust kätteandmise pärast, ja tingis temma käest,
et linna koddanikud risumata piddid jama, iggaüks waewa
mata, ja ommas ellamises kiusamata; ning et sedda wähi
hest wägge, mis linna olli hoidmas, keelmata, ommas
mundris ja sõahtes, Rootsi piddi lastama, ja kasa wõtma,
mis iggaühhel ommaks olli. Kui kaup nenda tehtud, panni
Dolguruti kõhhe nelli sadda meest linna; tõine wäggi olli
leris linna ümber seismas, ja läks kõik tassase wiisiga, õtse
kui paraja rahho ajal, eddasi.

Agga Jummal juhhatas omma pühha nõu järrele selle
linna peäle suurt õnnetust tulles, mis temmal suturemata
õtse piddi teggema. Kui rootsi wäggi omma riistu ja asju
oli kottokorjamas, mis lühha antud kasa wõtta, sündis, il
ma et teada olleks, kas turjast nõust, wai juhtumiseft? et
tuld püssirohho torni olli sanud; se läks lendu tule kätte,
ja kiwivid, mis mahhasaddasid, tapsid ja hawasid, ni hästi
linnas kui ta wenne leris, paljo rahwast.

Kui se õnnetus olli sündinud, siis arwati sedda rootsi
wäe ja linna sallaja tiggeduse ja kaddeuse süiks; hakkari
kõhhe linna risuma; koddanikuid kinniwõtma, ja sadeti need
kõik ühhes hulgas, mehhed, naesed, lapsed; nored ja wan
nad; haiged ja terwed, Wenne:maale wangi, ja tehti linna
kiwirikangruts. Wangide seas olli nende kirikõppetaja,
praust Gluck, omma perrekõnnoga. Se auus mees olli üht
waest last ennese jure wõtnud, nimmege Katarina. Se olli
Rootsi:maal, 1682 aastal Germunaredi kihelkonnas
sündinud; temma isa olli Elwborgi rüggemendi koor
meister ja Leutnant, saksa suggu innimene, nimmege Jo

hann Rabe. Kui sesamma Nita linnas rüggemendiga,
Oberst Rangi kässo al, wahhi peal olli seismas olnud: olli
ta Sikkertarius Moritzi lessega tutwaks sanud, ja tedda en
nesele prauaks wõtnud. Sel olli esimese mehhega kolm poe
ga. Kui Ranti omma rüggemendiga jälle Rootsi taggast
kutsuti, läks ta Rabe omma prauaga sinna; agga jättis
emma omma esimese mehhe poegi Niga, kaddunud mehhe
suggulaeste jure ja nende holeks. Kolm aastat pärast sed
da surri Rabe ärra, ja et ta jõuto mees olli, ei jänud tem
ma prauale ellamist kül, sellepärast tõttas temma jälle Niga
taggast, et omma suggulaeste warjul ellada; agga leidis
asjad kõik sõda pärast tõsiti ollewad, kuida ärraminnes ol
lid olnud, egga teadnud egga mõistnud waene! kuida ennese
eht omma lapse pead olleks sanud toita. Otsis siis omma
tütrekesele waestelaste majas asset, ja sai sedda. Sedat
wõttis prauust Gluck tedda ärra ennese kaswatatawaks ja kass
sulapseks. Kui nüüd se õnnetus Marjenburgi linna peale
langes, mis üllemal nimmetud, ja prauust Gluck omma pers
re ja lastega wangi sai minnema, piddi siis ta Katarina
seddasamma teed tõistega kaima.

Juhtus, et Peter, kes sel ajal lest olli, Katarinat,
kes Jummalast kõikpiddi wägga näggusaks olli lodud, ja
prauust Glucki isaliko holekandmise läbbi wägga targaste ja
mõistlikult kaswatud, juhtus siis, et Peter Wenne:maale
sedda pristet ja wägga näggusat noort innimeft, õtse leidmis
se kaupa nähha sai, ja üht isäi liikumist kõrraste ommas
süddames tundis, mis sedda selle nore naesterahwa pole juh
hata. Kulas siis suur mees, kes, ja kust ta piddi ollema;
lastis tedda ennese ette kutsuda; leidis kõigist temma kõnne
test, ja näggi temma wiisidest, et tal palju tarkust ja selge
wagga ja jummalakartlik südda olli, ning et tedda hole
murre, tarkuse ja jummalakartusega mõistlikult kaswatud,
ja kitis tedda ja neid, kes tedda ni wägga hästi juhhatand
ja armsaks innimeseks harrinud. Kui ta tedda mõnnikõrd
sai näinud, ja temmaga mitmist asjust, mis innimese ellusse
ja temma õnne ja rahhuse putuwad, kulamise wiisi paljogi
rätind; tunnistas temma südda, temma meel ja mõistus
temma sees, et temmal, kui sure Nigi üllemalwallitsejal ja
raske koorma kandjal, ei källimat, ei parjamat egga õigla
mat abikafat, egga tublimat ello ränkuse kergitajat saaks
ollema, kui sesinnane tark ja wagga süddamega Katarina.
Peter piddas temmast suurt luggu; auustas ja armastas
tedda härdaste; lastis ennast temmaga rigi ja rahwa tead
mata laulatada, ja wõttis tedda ennesele tõiseks poleks.
Et Katarina Petri laulatud olli, jäi mitto aastad sallajasse,

egga teadnud sedda muud, kui agga mõningad truid ja kõige ustatamad Keisri lähjemad, kes sedda ei julgend egga tõh-
tind kellelegi ilmutada, et Keiser sedda omma rigi suremate
uhkuse parrast mitte kõhhe tahtnud teadawaks anda.

Olli Jummal kü selgest armust Katrinat Petrile juhha-
tand, ja tedda temmale kõigeommalisemaks abbiello poleks
lonud; kes talgi temma kõrvasi lahtund, waid kõigis pais-
gus temma teekäimistes, sõdda ja rahho ajal, maa ja merre
peäl temmaga olli, ja sõas ja lahkingiski temma liggi jäi;
temma ranta murret ja waewa omma armsa tassanduse ja
helde wiisidega kergitas; temma mehehaigusid kustutas, ja
kui mõnnikõrd ommas wihas mitmile hirmus kardetaw
tahtis olla, siis ta mõistis tedda rahhule melitada, ja ted-
da armo pole pööbda. Et Keisri südda temma käes, olli
temmal ka kõik meelewalda selle peäle: agga ei olle Katarina
sedda suurt meelewalda, ei kellegi kahjuks ehl hukkamiseks,
waid ikka inimeste heaks, õnneks ja kasuks prutunud; kes
parrast olli temma siis ka omma süddame headuse, ni kui ka
omma sure tarkuse parrast kulus, ja kõigist, ni hästi üles
mist kui allamist auustud ja armastud.

Hakkasid Turgid 1711 aastal jälle ueste tülgi teggema,
ja Keisri käest maid wäggselt ennesele püüdma. Läks Peter
Turgi raja peäle, pealekippuwa ja sissetungija waenlase was-
to; ja wõttis mitmele kõrrale pealerükkijaid ärra: agga selle
soja maa pallaw, südda suuwel, wõttis palju wägge mahha,
ja surrid mitmed tuhhanded kõhho täbbesse; tulli ka hobbos-
tand leri, mis palju hobbosid tappis, nenda, et Peter om-
ma wäega ei eddasi egga taggasi sanud peäsema; selleparrast
sai Turt omma sure wäega, mis selle maa pallawat olli õpe-
pind kannatama, aega ja wolli, tedda ümberpirata, nenda
et kegi kantsidest ei sise egga wälja sanud minnema. Luggu
ollu pahhem kui pahha; moon olli wiimsel lõppokõrral, nens-
dasammoti ka püssi rohhi, egga olnud weepiskagi Pruti
jdest taplemata sada. Wäggi siis Peter ennese ja kõige om-
ma wäe desasamist omma silmi ees seiswad: kusus kõik kins-
dralik ja ülleamad wäe pealikud õe ajal kotto, et nõu pidda-
da, kuidas tehha; läks isgi omma telki, ja jättis nõupidda-
mist kindralite hojeks.

Kui mehed sedda ollid teggemas, ja nõuks ollid wõ-
nud, et kõisel hommitul waenlaese peäle ja temmast tappels-
des läbbiminna, tulli Katarina Keisri teadmata ja tahtma-
ta, nõupiddaja kindralite jure; kulas nende käest, mis nem-
mad nõuks ollid wõtnud; laitis sedda ärra, ja ütles; Turt
tahha maid meie käest, ja kui polestki saab, mis küsib;
sis-saab leppima ja rahhu teggema: separrast antke Keisrile

nõu, et weel enne päwatdusmist Turgi wäewallitseja jure
lakkitab, leppitust teggema, et küsitud maite parrast tins-
gida, ja parrast auuga kindlat rahhu tehha.

Mõistis kindralid kü, et se nõu kõigeparrem olli; ag-
ga et Keisri meelt tundsid, ei tahtnud neil usaldust olla,
sedda temma ette rätida. Wõttis siis Katarina kätte, ja
läks seälsammas paigas Keisri telki; leidis tedda mures ja
tusfas üles ja alla käiwad, ja hakkas temmale rätima, mis
nõuks olli andnud, ja kõik kindralid sedda heaks arwand.
Peter pahhandas esisõitsast meelt, ja ütles temmale waljo
sõnnoga: mis üks naesterahwas, ehl mis sinnagi neist as-
just mõistab? need on meeste arwatawad ja aetawad! — ag-
ga et Katarinal meelewalda temma süddame peäle olli; jõudis
ja mõistis ta temma meelt tassandusega nenda pööbda, et
ta peagi järreleandis, ja temma nõud wõttis.

Sadeti siis jalla peäle pealikut kirjaga Turgi wäewal-
litseja jure, et leppitust pakkuda, ja parrast rahho teggemise
hinna parrast iskeskes tõinetõisega tingida. Enne weel kui
pälte jõudis tõusma, tulli pealik, ja kirjutas Turgi wäewal-
litseja taggasi, et ta walmis rõmoga leppimas ja rahhu teg-
gemas. Wasto keskhommikut tullid sured mona worid, mis
kõiksuggust mona Petri leri tõiwad. Turgi wäewallitseja
lakkitas neid, et teadis Petrile kõigist pudust, ja temma wäg-
ge püsti näljas ollewad; sest, et ta sedda nenda ümberpiratud
ollu piddanud, et mona samine wõimata olli. Selle ausa Tur-
gi wäewallitseja nimmi olli Baltagi Mehmet. Kõik as-
jad aeti peagi selget, ja kui nähtisid wäggi jälle olli tois-
bund ja rammu saand, hakkas Peter koddos pole tõttama;
agga polnud sest surest wäehulgast, mis ka Turgi wasto olli
lainud, mitte ennam, kui agga kaksikümme kaks tuhhat
meest järrele jänud, kes ka kõik õtsa olleks sanud, kui se nõu
ollets seisma jänud, et selle pihhotäiega tappeldes ütles
mata waenlaese wäe hulga läbbitungida.

Nenda päästis Jummal Petrit ja temma wägge Katar-
ina tarkuse ja nõuandmise läbbi sest ütle mata kitsusest, kus
muud ette polnud nähha, kui agga kõikide hukkaminnemist
ja desasamist. Peter andis Jummalale tännu selle armo
eest, mis ta temmale teinud, ja tundis ellawalt ommas süd-
dameks, et helde Jäsa üllewel Katarinat temmale armo parr-
rast kasaks olli juhhatand; ja arwas sedda ennesele tänna-
mata süddame pattuks tullewad, kui ta mitte Katarinat
kõige Rigi teadawalt ja awwalikult Keisri prauaks ollets
piddand kulusutama ja nimmetama: separrast lasti ta ennas-
temmaga 19nemal Webruuli kuu päwal, 1712 aastal awi-

walikult tõstetõrda laulatada, ja tedda parrast Reistri praua
aks salwida ja kronida.

Nenda üllendas siis Jummal üht waestlast, kes madda;
luses ja waesuses sündinud, kõige kõrgemaks Wenne; rigi
naesterahwaks, ja näitis Peter selle üllendamise, et ta sest
luggu ei piddand, egga sedda kaland, mis saggusest saggust
innimene piddi ollema; waid, et agga se temma melest mak-
sis, tedda temma tarkus ja digus tõblitu näggi ollewad.
Dypetab pühha kirri Jummalast seddasamma, kui ütles:
Jummal ei te mitte wahhet ei innimese egga innimese wah-
hel; waid kõige rahwa seast on se temma melest armas, kes
tedda kardab ja digust teeb.

Üllemal sõlbi, et Katarina emma Rootsi minnes, om-
ma esimese mehhe kolm poega Riiga olli jätnud; need ollid
sel hädä ja waeno ajal laiali sanud, egga olnud teada, kus,
eht kas weel hinges piddid ollema. Agga juhtus, et Pohla kun-
ningas omma ministrit Peterpurri ühhe tallitamise parrast
olli saatnud; se, kui omma maale tagasi olli minnemas,
kullis Kura; maal ühhes piiskopes linnas, seal majas, kuh-
hu demajale olli jamas, kaks meesterahwast wägga kõw-
waste tõine tõifega waidlewad, ja üht tõifese ütlewad: kui
mul agga ni paljo olleks, et jõuaksin Peterpurri omma de,
Reistri praua Katarina jure minna, käl siis saaksid näggema,
mis sinnoga peaks tehtama! Minister, kes need sõnnad
kõrwalt juhtus kuulma, wõttis parrast innimese kõrwale, ja
kulas temma käest, kuidä ta nenda julgend rääkida: agga in-
nimene olli tõe peäle julge, ja ütles ennast Katarina pool-
wenna ollewad. Olli sel ajal Holsteini; maa suurwõr, kes
Petri waimehhets olli sanud, omma minister Bassewitziga
Peterpurris; selle wiimsele kirjutas Pohla minister, mis ta
Kura; maal nimmetud innimese suust olli kuulda sanud.
Bassewitz andis kirja omma wõrsteile luggeda, ja rääkis se
sedda luggu jälle Reistrile. Se ei lausund Katarinale sõn-
nagi, waid andis Riia kubberneer Reppnilt käsku, innimese
kes sedda rääkind, mis temmale teadaantud, taganduda;
tedda wahhi alla wõtta; heaste piddada, hästi üllespiddada,
ja nenda, kuidä ta tedda ommas waeses ridis kättesanud,
wahhi al Peterpurri sata. Kui sinna olli sanud, lastis Pe-
ter tedda ärrakulata, ja tõusis siis selgeste ülles, et ta tões-
te Katarina poolwend olli. Tõisel päwal läks Reiser issi
tedda watama, ja rääkis temmaga, ilma et inimene tedda
olleks teadnud Reistri ollewad. Päew peäle sedda ütles Pe-
ter Katarinale: poliitseimeister on meid lõunesõmaajast en-
nesele tarwitand, ja ollen lubband, et mõllemad tulleme.
Kui sõl ollid, andis Reiser poliitseimeistrile tähte, et inni-

mest ettesata. Kui ta tuppa astus, nõrkus Katarina Pe-
tri kätte wahhel ärra; agga kinnitas tedda Reiser ja ütles:
„se on minno nää ja sinno wend; terreta tedda, kuidä de
kohhus wenda terretada, ja anna temmale suud kui temmast
asja on, siis tahhan ma tedda käl mehheks tehha; agga kui
sedda ei olle, tahhan ma temmale anda, et auuga wõib ellä-
da.“ Parrast üllendas Reiser tedda grahwits, ja nimmetas
tedda Tschoglikowits. Se grahw Tschoglikow, kelle
parrast weel tänapäew suur Willandi, ja mitmed muud
mõisad, on sellesamma esimese Tschoglikowi järgmisi.

Nõueti siis ka tõiste wendade järrele; leiti neid ülles,
ja sadeti Peterpurri. Üks neist surri peagi ärra; tõine, kes
järrele jäi, sai ka krahwits tehtud, ja anti temmale nimmi
Skawronski; ning on sesamma saggu ja nimmi weel
tänapäew alles.

Neist siin, uetawa ja selge tõe mõda rägitud asjust sed-
da iggaühhel nääha, kui paljo immet selle sure innimese ja
kuulsa Wallitseja ellu järgmiste põlwe rahwa mällestatawaks
jätnud. Innimesed, kes suri asju ilmas teinud, ja weel sa-
wad teggema, on kõikipiddi hopis tõised; nende nõud ja wi-
sid, nende teud ja kumbed, ning siis ka nende ello luggugi
kõgoniste tõistwiisi, kuidä sedda tõistest innimestest, tedda
igga päwafeks nimmetada, nähtakse ollewad. Meed wiim-
sed käiwad ikka wannä dypind jälgi mõda, eht olgo te kuigi
sant ja waewaline; need tõised nõudwad parremat, ja wõit-
lewad selleparrast kõigest ihho ja hinge wäest, egga lasse en-
nast sennest, mis tühti on, ja mis wallemõtlemissed auuks
ja heaks kidawad, eht häbbiks ja pahhaks laidawad, ei il-
maski petta; et selge ja terve filmaga näwad, mis tõeste
dige on, ja kõigile head sadab, ning kassuks tulles, ja nä-
wad nemmad kaugele ette: iggapäwafed innimesed ei jõua
kaugemale kui agga üle kune wadata; egga muud, kui agga
ennese tühhist kassu püda, selleparrast on nende südda kitsik,
ja kõik nende nõud kitsikud nõud, kellest ilmal ialgi head
sa ollema, olgo siis ehk wahhest õtse juhtumise kaupa.

Agga hakkagem jälle Petri wõitlemisses Rootsi kunninga-
kaarlika rääkima. 1702 aastal häwwitas Scheremetjew
Marjenburgi linna ärra, kui Schlippenbachi Elme kihhel-
konnas olli ärrawõitnud. Seisammast ajast hakkas wenne
wäggi Rootsi peäle haawhawalt ikka ennam woimust sama:
ja wõitis Peter 14 nemal Julil Tartu; ja 9 mal Augusti
kuu päwal 1704 aastal, Narwa linna ennese kätte; aasta
parrast sedda sai Miitwa lin ja kõik Kura; mawõetud, et sed-

da käl pärrast jälle mahhajäti. Maa ja merre peäl olli allaline sõda, ja olli meie ma sures häddas ja waewas, ning innis meste polest dite tühjaks ja kolledaks samas: küllad ollid ärs rakõrwetud, mõisad ärrapõlletud, ja kirikutud kiwirikans gruits tehtud. Nenda läks se pirt waeno hädda 1709 aastani eddasi, mil Karel omma wäega wiljaka Ukraini maale tõttas, et seält Moskwa linna peäle minna, sedda ärrawõts: ma ja Wenne rigi peäle wõimust sama. Peter ruttas wõts to, ja saiwad mõllemad wäehulgad Pultawa linna liggidal kotto ja seisis dse rahhul; agga tõisel päwal, mis olli peaw enne Petripäwa, hakkas Noots jo enne päwatõusu peäle: tullema. Olli se kül üks hirmus tapmise päewa, ja wallatt werd hommikust õhto iljani. Mõllemad wahwad Wallitse: jad ollid ees ja tagga, omma sõamehhi juhhatamas, diendas mas ja kinnitamas. Kaarli hobbust tappis suretükki kuul teimma al, ja põrutas temma jalga nenda, et ei wõinud tõise hobbose selga istuda; sepärrast lastis ennast ramiga siina kanda, kuhhu ennast tarwis, ja kus tapplemist kõige tullisema näggi ollewad. Agga olli Jummal nenda temma pärrast seadnud, kuida pühhas kirjas loeme, kui ütseb: ni kaugele pead sa minnema; agga ei mitte emale; seft Peter wõttis Karelit ärra; wõttis kõik temma wägge wangi, ja peasis Karel waewalt mõnne gardidega, ja põggenes Turgi: maale, et agga eest ärra, ja mitte wangi saada. Selle sure ja werri se lahgingi järrele, mis Jummal Petrile andnud kõrda minna, nimmetos ta isseennast Kins draliks: seft ta olli taplemise päwal weel alles oberst.

Nüüd olli kõigekardetawam waenlaene rammaks ja jütumaks tehtud; ja olli kõik Nia ja Tallinna ma Petri ommaks sanud, muud kui et weel Nia ja Tallinna lin kätte: andmata ollid; agga sai neid tõisel aastal (1710) ennesele. Niga andis ennast 3damal Juulil; Perno 8mal Augustil, ja Tallin Mihilipäwal heaga kätte. Seft ajast on meie maal Jummal tännatud! jubba nüüd sadda ja nellitõiskümme aastat, ilma wahheta allalist kallist rahhu olnud, egga polle ühhegi waenlaese jalg üle meie raja sanud ei astuma egga astuda. On se üks suur arm Jummalast, mis mitte kõige maittele õnneks polle sanud ollema. Selle eest on meie kohlus, Jummalat omma Jssandat sedda ennam kõigest süddas: mest kita ja tännada, seft et teame, kui wägga häddane ja pinaline meie maa luggu allati enne sedda olnud, kui Wenne wallitsuse alla weel olli samata, et sõdda ja waeno rist, nälja ja kate tedda aastast aastani lõpmata willetsaks ollid teggemas.

Peter I. kes ilmdõsata suri teggusid teinud, mis ses piiskõseses ramatus asset wõi leida, egga temmasse mahtuda;

Peter, se suur, ja iggawese ar wdert ja kulus Wallitseja; ei nõudnud muud, kui omma rigi ja temma allamate head, kelle siggiwaks õnneks; ja meie kõitide, ja meie järgmiste kasuks, Jummal temmale head meelt, suurt tarkust, rammu ja andid olli jagganud. Temma olli ommal ajal se mees, kes kõiges mailmas kõige rastemat murret, waewa ja tõed ennese peäle olli wõtnas, ja Jummal abbiga õtsa ajamas, hingamist eht hingamise päwa temmal siin ilmas kül ei olnud: agga kui ta omma rastet päwatõed Jummalat nõu järs rele olli ärrateinud, kutsus helde taewane Jessa tedda rahhuse. Temma suri omma trui Katarina kätte wahhel, 8. Webruualil 1725 aastal, kui wiiskümme kolm aastat olli wannaks sanud. Nüttis kõik riik tedda tagga; ja sowime iggaüks, tännolikult tedda mällestes, temmale õntsat hingamist Jummalat rigis.

Kui Peter siit ilmast olli lahkund, siis perris temma praua Katarina I. temma auujärge; agga ei wallitsend mitte kauemine kui kaks aastat, ja läks 17nemal Mai kuu päwal 1727 omma armse ja kalli Petri järrele.

M a a s t

mis Jummalast kõige maapealiste ello-
assemeks lodud.

Kui ommad silmad taewa pole illestõstame, ja se ajal taewalautuse al ilmarwamata tähti omma walgusega näme ellandawad eht wirwendawad, kumawad eht kui udpo läbbi walwendawad, mis omma seadetud teed käiwad; omma kõrda mõda asset mudawad, ja jälle aega mõda taggasi tullewad: siis mõistab mõtleja innimene et Jummal neile mailma algmisest käimise ja liikumise teed kindlaks rajanud, kenz nest neil wõimata lahkuda eht kõrwale minna, seft et nemmad ommas käimises õise kui wäet, mis uris, allati üht wisi tõine tõise ümber liiguwad. Küssib innimene, mis nemmad on, ja miks Jummal neid lonud? Need kõik armad innimesed! need kõik on Jummalast walmistud elloassemad, nenda kuida meigi ma. Mitmed neist on mitto tuhhat, eht mitme ja mitme miljoni kõrd suuremad, kui ma, kelle peäl meil asset Jssandast on sowitud. Nemmad näitwad meie silmist sellepärrast kui piiskõseses wirwendawad täppikõses eht tähhed, et nemmad õisata kangel on, ja näitab meie ma neile, kes nende peäl ellawad, ta üks täht eht tähhetene, seft et temma kangu se pärrast piiskõsene paistab. Agga jägane need asjad

tdifest kõrrast, ja rätigem sedda puhku maast, temma kujukst ja surusest, ning sennest, kuida inimesed temma maid jautand, ja kuida nemmad neid jo wannast hakkand nimmetama.

Kõigil teada, et ma soja ja walgust päikese käest saab, kelle ümber temma wahhepidamata on liikumas, ja rattas eht rõngas temma ümber käimas. Kolme saa tuetumne wie pāwaga on temma omma teekonda ärrakāinud, ja on siis aasta täis sanud. Sel wahhe ajal on ku kakstõistkümmend tõrd maad omma käimisega ümberpirand, ja loeme sellepärast aasta kõhta kakstõistkümmend kuud.

Ma on ümmarguseks lodud, dse kui üks suur kerra eht pal; sedda sennest teada, et inimesed allati laewadega temma ümber käiwad; kui õhto poolt hakkawad minnema, siis tullewad hommiko poolt jälle taggasi: eht kui päwatõuso pole teele lähhewad, siis pāwawero poolt jälle omma laewadega koddomāile tõttawad, ja wõttab nisuggune käimine maa ümber, kolm aastat aega. Kui kuud warjutakse, siis se tuleb fesi, et ma, kui ta päikese ja kuu wahhel ühhe rinna peäl juhtub ollema, omma warju kuu peäle heidab, ja nähtakse siis temma warjust et ta ümmargune on. Kes Tallinnast eht mu merredārdsest linnast laewaga maa ümber tahhab minna, sel tulles wiistuhhat nelli sadda pennikoormat sõita; fesi ni paljo pennikoormat annab maa jāmmedus luggeda.

Surem ossa maad kattab wessi, ja on merri, kelle seest kuiwad maad kui sared tõuswad, mis neile elloassemiks walmistud, mis kuiwa maa lodusiks ja ellajāiks lodud. Maad kõhhad on mitmesuggused, need mis maawde kõhhal õtskõhhe nenda pāwa alla heidetud, et se lodis inimese pealae kõhhal temma üle seisab, on leetkilised ja pallawad; sedda mōda, kuida maawde poolt, mis keskõhhas on, põhja eht lõune poole minna, sedda ennam wāhheneb soe, kunni wis maks wāsto põhja; ja lõune tippi nenda külmaks saab, et ja itmaski hopis ärrasulla.

On inimesed kõik maa pinda wide jausse arwand ja jautand, ja igga maa jause omma nimme andnud. Needsinnatsed on: 1. Europa; 2. Asia; 3. Ahwrika 4. Amerika, ja 5. Kaine: merre saremaad.

1. Europa: ma on neist tõistest kõige wāhhem, agga on temma ka se, kus muist aina harritud rahwast ellab, mis, kui neid jāttame arwamata, kes Turgi Keiseri pārralt on, kõik ristiiinimeseks ristitud. Ristidest ja waldadest, mis Europa maal, on

1. Wenne: riik kõigesurem, et kōl temma wāhhem ossa Europa; agga temma kõigesurem jaggu Asia: maa

jauk on. Sel māratalmal Keiseriwallas on wiistkümmend kaus tubbernemangu, kennest kakstõistkümmend, mis kõigesuremad, Asia maal on, nimmega: Astrakan, Saratow, Kasan, Orenburg, Uffa, Penla, Simbirsk, Wiātka, Perm, Tomsk, Tobolsk, Irkutsk ja temma pārraline Kamtsatka: ma; tõised, mis kõik neistsinnatsist kitsamalt rajatud, on Europa maa jauk. Et Wenne riik ni mārato pīt ja lai, wõttab temma poolõssa poolt Europa: maad ārra. Kuis nenda, siis on ishiennesest mõista, et temma mōad mitmesuggused peawad ollema, tõised, mis pallawad, tõised mis keskise soja, ja jälle tõised, mis paktase külma maad on. Nenda ons siis ka rahwa polest; need on mitmet keelt, kōwa ja usku, et kōl wenne rahwast kõigeennamiste ja kõigerõhtemaste temma sees on ellamas. Wõrret ja walda on peäle wiistkümmend miljoni, ja tenistust teggewā sõa: wāgge praego tuhhat tuhhat meest. Moskwa on pea; ja Peterpurri temma pessalin: esimeses kronitakse Keiserid, ja wiimses peab Keiser omma suggoseltiga ellamise āsset.

2. Rootsi kuningriik on üllewel põhjapool rajastiku meie rigiga, ja minnakse makāudo Somest kõhhe Rootsi. Allamal teeb merri temma ja meie wahhel wahhet. Kuningas pessalin on Stockholm.

3. Norra: ma. Se wennib Rootsi tagga, kui kitsas merredārne maa serw, üllewelt alla lõune pole; temma on Rootsi kuninga pārralt; seält tullewad meie heringid, mis Tallinnast ja Pernost õstame. Siit õtskõhhe laewaga lõune pole minnes, tullakse.

4. Dani: maa. Se on üks nõukas kuningriik, kelle pārralt mitmed sured sared ja merredārdsed maad, mis kuulsad rohho; heina; ja wilja maad, ning kus kaup kõigest mailmast kōkkojootseb ja, kust kaup kõige mailmasse sadetakse minnema. Kuningas wallitseb omma riki Kōpenhagni linnast. Kui siit õhtopole üle merre minna, siis tullakse

5. Inglis: maa. Se on üks wāggew kuningriik, kel kõige laewakam merrewāggi ja kõige laiem kaubaajamise melewald merre peäl kās on. Temma laewad käiwad kõiges mailmas, ja et temma kätte lābbi kaup wiimsema mailma õtse lähheb, on temma ütlemata perretas ja rahharikkas ma. London on kuninga pessalin, mis nenda perretas, et seäl kolmkōrd ennam rahwast sees, kui Aia ja Tallinnas maal üllepea on ellamas. Schottlandi: ma, mis põhja pool õtsas temmaga ühhes, ja weel üks suur saar, nimmega Ireland, on ka sedda riki ja walda. Inglis: ja Prantsuse:

maa wahhel kinnitab kitsas merre kael, nimmega Kanal wahhet.

6. Prantsuse:ma on suur kunninga ma, wägga perrefas ja kõige ello tarwituste polest rohkesti õnnistud. Temma on parraja soja ma; kaswatab palju jodawat wina, kõiksugust penemad puwilja; ja on sealane rahwas wägga haritud, terrane, lahke ja lõbbusa wiisidega. Kaubaaja: mist on seal küllalt, nenda kuida temma sda wäggi ka kulus ja wapper on. Kunninga pessalin on Paris, suur, perrefas ja uhke. Temma ja

7. Spanja kunninga maa wahhel on üks suur ja kõrge mae rind rajaks lodud, mis ühe merre serwast kõise merre serwa, liggi wiiskümmend pennikoormat wennib. Spanja, heidab õhto pole Prantsuse maa tahha; on temma: ga ühhesurune, ei mitte nenda perrefas, agga palju pallas wam temmast. Ma on kõige andi polest rohkesti õnnistud, ja siggiwad seal tule kaks kõige õnemad ja penemad asjad. Seal tuleb ka punnane merre sool, mis meile tuakse. Spanja rahwas on wahwad, tullised ja wägga näggusad inimesed, egga olle neist muud laita, kui sedda, et äkkilise wihhaga on. Kunningas peab asset Madriti linnas, mis suur ja uhke on. Kui Spanjast, mis kahhe merre wahhel on, õhto pole minna, siis tuleb wiimne Europa ma õis kätte, se on

8. Portugali kunninga riik, üks kitsas merredäärne ma, Spanja wiendama ossa surune. Temma on kaunis perrefas, ja jõuaks et ma rohkidandid annab, ja laewakäimine kaubaajamisele jõudu teeb. Pissqbon on kunninga pessalin. Kui siit ümberpörad, Spanjast ja Prantsuse maast läbbi hommiko pole lähhed; siis tulled selle wiimsema raja peäle, kust üllemal, wasto põhja, Hollandi:, keskkõhhaist Saksa:, allamalt Schweitzi:, ja lõune poolt Itali: maale jõuad.

9. Hollandi:ma on nõukas, ja laiusse polest kaunis kunningriik. Wiljamaid seal surest ei olle, waid ellawad inimesed ennamieste kaubaajamisest ja wabrikutest. Ma on merredäärne, ja olli Kristuse lündimise ajal aina maddama ja rabbaso: naid ellah seal õtsata rahwast, ja on iin linna kõrwas, üks uhkem ja surem kui tõine. Imme sedda maad nähha, ja seal kää! et ta rabba: ja maddaso olli, on innimesed mitto sadda kaewandusi pittki, põiki ja risti temmast läbbikaewand, mis mitme pennikoorma pikkused, ja laiad kui jõed, kelle peäl wened, padid, parwed ja posti laewas kased, kel illusad kambrid sees, mis ikka täis teekäijaid, edasi ja taggasi käiwad. Eõidawad nendega nenda, et mees

hobbose seljas istub, mis kalda peäl jookseb, ja wennet eht laewokest, mis türja keskkõhhas lassib kää, kõiega ennese tagga weab. Kaewanduste kaldad on kõrgets wallits tehtud, ja kumalgi pool istutud ninepuud seismas, mis jallakäijal jahhutawat warju tewad. Nende siin nimmetud kaewandustega on nemmad omma maad kuiwaks teinud. Amsterdamb on selle kunningrigi peas, ja Brüssel temma pessalin.

10. Saksa:ma on märta suur, ja ni mitmes jaus, kui seal perriewallitsejaid kunningaid, suriwürstisid ja würstisid on, kel iggaühhel omma riik ja wald isfiarwanis. Seal on Austria keisri maad, sure Wien linnaga, kus keiser asset peab; Preissi kunninga kõrwalised sured ja laiad makonnad; peäle sedda Wirtembergi:, Baieri: ja Saksi kunninga rigid, ja weel palju suremaid ja wähhesmaid waldasid, mis würstide ja surewürstide ommad on.

11. Schweitzi:ma ei olle ei ühhegi kunninga egga würsti pärralt, waid on wallitsetud targad wannemad sedda wallitsemas. Sesamma on Europa maal kõige kõrgem ma; kulus sellepärrast, et temma wägga mägine, ning et mitmed temma mäggedest ni kõrge, et õis, kus südda suw: wel lund õtsas nähtakse ollewad, pilwesse ullatab. Kel julgust ja usaldust ja jõudu, mitto wersta maad ülesronnis da ja mae õisa minna, eht temma liggi jõuda, näeb pilwid ennese al, ja kui jälle alla tulled, juhtub mitto kõrd, et seal kanget wihma ja mürristamist olnud, kennest üllemel, kus selges päwapaistes olli seismas, ei sedda wähhematti tundnud. Schweiz on wasto lõunat rajastikok

12. Itali:maaga. Se on pikk ja kitsas, ja wennib kui üks kae käädis wahhe: merresse, mis Europa ja Ahwri: ka wahhel wahhet kinnitab. Seal on Sardinia kunningriik Turini linnaga, kus kunningas ellab; on seal ka sured makonnad, mis Austria keisri pärralt; Paabsti wald, jo wannast kuulsa Roma linnaga, kust Paabst omma riki ja katoligi usuliste koggodust wallitseb; sest et temma kõige katolikide waimolik üllem, ja nende usso seaduse järrele neil usso wallitsejaks on. Paabsti wallast lõune pole tõttades, tulled kõhhe

13. Neapoli kunningrigi raja wasto. Kõik Itali ma heidab nenda lõune pole, et ta soe peab ollema; agga jahhutab tedda merri, mis kahhelt poolt, ja lõunifest õtsast tedda rajab. Kui tedda õige nimmega tähhendada, siis tulled sedda maad kal: lile ja armsaks Summalast lodud rohhoaiaks nimmetada. Neapel on kunninga pessalin, ja temma sees kolm sadda tuh: hat hinge liikumas ja ellamas. Pinnast poolt õist pennikoormat

maad, on se kulus tullepurskaw mäggi, nimmega Wefum. tõine, mis temmast palju kõrgem ja surem, seisab Sizili saare peal, mis pennifoormat kaks, wiimsemast Itali sops pist arwates, merres on. Mägge, mis seal omma tulles purstamise pärast kõigil teadaw, kutsutakse Aetna'ks. On veel peale Sizilit mõnned tõised sared liggimail, mis Itali ma jauts arwatakse. Siit maalt merre kaudo hommis ko pole minnes, tulles inimeste

14. Krefa maaale. Põhja pool on temma sure maas ga ühhes, agga õhto, lõdne ja hommiko poolt rajab tedda merri, kus liggi kaks sadda suremat ehk wähhemat saart nähtakse, mis Krefa ma järrele on. Sesamma armas ma olli ammust ajast enne Kristuse sündimist kulus, omma rahwa tarkuse ja sure meistrite pärast, kes kui kirjaturundjad ja õppetud mehed; kui karmwalad pomeistrid, kujukikujad, wallajad ja maalmeisterid mailma desani omma nimme mäl: testatawaks jätanud, sest, et nende käest kõik tarkus ja tund: mine hakkand tullema, ja meie põlwe rahwas sedda enna: miste nende käest perrinud. Seal olli need ennemuiste kõrs tid linnad, kelle koggodustele pühha Paulus ommad Epist: lid Korintuse, Ewefuse, Tassalonika ja Willipuse rahwale kirjutas. Nende nimmed on küll veel tännagi päew alles: agga ei olle nemmad ennam, mis olliwad. Korre, tores ja harimata Turgi rahwas, on jo peale nelli sadda aastat neid armsaid maid ennese käes piddanud; armota waljusega neid wallitsend, ja kõik kautand ja kustutand, mis endisel ajal Krefa maa ja temma rahwa tarkust ja auu kulutas. Kres: kast põhja pole minnes same kõhhe

15. Turgi maaale, mis agga selle määrato rügi wä: hem ossa, et ta kõigesurem pool Asia, muist ka Ahwrikas maa jaus on. Turgi keiser peab asset Konstantinopoli linnas; se on selle merre kalda peal, mis mustaks merreks nimmetakse, ja Europa ja Asia maa wahhel seal kõhhas wahhet teeb. Lin on lõpmata suur ja ajab kangeste kaup. Turgi maalt kallame alles põhja pole, ja lähheme

16. Ungri maaale, se on Austria keisri perris; wä: ga õnnistud ja kõige asja polest rikkas. Temma rahwas on priisket suggu, wahwa, wapper ja tõeteggija. Mis mõnni inimeks wõiks panna, se on se: et nende keles palju maktele sõnnasid kulufse ollewad. Pealin on Pressburg. Siit lähheme ikka ülemale põhja pole, ja same siis

17. Bömi maaale mis üks suur kuningriik ja Aus: tria keisri perris on. Selle ma rahwa keel on üks seggane ja pehme wenne keele murre. Pealin on Prag. Temmaga on rajastiku

18. Slesia suur ma, se on Preissi kuninga omma. Siit tõitame

19. Preissi kuningriiki, pealin on Königsberg; agga kuningas iski ellab Saksia: maal omma pessalinnas, nimmega Berlin. Preissist jõuame

20. Pohla maaale, se on nüüd kolmes jaus, ja kol: me wallitsejate pärast; üks ossa on Warsawi linnaga meie, tõine Austria keisri, ja kolmas Preissi kuninga om: ma. Nüüd lähheme veel Kura: maalt läbbi, et jälle Dina kaudo loddõ sada, ja olleme siis kõik Europa maad ärras käinud.

Anname wiimseks veel mõnda tähhendust lisaks. Teame, et iggal mõisal kaart on, mis maamõetja tehtud, ja selle peale temma kõik mõeto järrele ärramärkind, kui: da rajad jookswad; kus kellegi põllomaad; kus metsa, jõ: ge, weesonekest ehk muud margitawad asja näeb ollewad, nenda, et kui kaart ausaste tehtud, ja sedda umbwõera inimese kätte antakse, kes kartidest tarkust mõistab sada, temma sellejärele kõhhe igga paika saab tundma, ja kus: simata sinna õskama; teab ka kaardi järrele arwata, pal: jus maad ühhest kõhbast tõise minna. Risigguisid kaarti: sid on kõigist rikidest, ja kõigist maitest ja meredest, mis maa peal on, jo ammusti tehtud, ja nimmetakse neid Landkaardiks, s. o. Maakaardiks, kelle pealt näha, kui piik ja lai üks ehk tõine ma; kuhhu pole ta heidab; kel: lega temma rajastiku on; mis ta linnade nimmed; ehk kas jõggesid ja mäggesid, ehk mis veel muud seal peaks ollema. Merre kaartide järrele juhatab kompas, mis ikka põh: ja tähhe peale näitab, laewameest de pimmeduses kaljudest ja kardetawa merre tõhtadest mdda; ja õskab temma nen: de järrele laia merre peal, kus ei teed egga jälgi, egga muud kui agga taemast ja wet näha, sinna, kuhhu rahmisk on minna. Eks tulle selle cest Jummalale tännu anda, ja süddame likumifega pühha Paulusega ütelda: Issand! sa olled inimest omma lomade esimeseks suguks lonud! ja, kuida pühha Tawet ütleb: tedda tarkuse, dse kui kroniga ehhitand.

Schweigi maal rägatakse saksa, prantsuse ja itali; Preissi, Slesia ja Saksia: maal saksa keelt; Wenne ri: gis on wenne keel, mis kõigis paigus kulufse, agga peale sedda veel wiiskümmed tabhetka keelt. Turgi: maal on turgi keel, agga kulufse seal ilma temmata kolme kümne wie rahwa keelt rägitawad. Kõik tõised maad, mis olles

me nimmetand, rāgiwad omma maa teelt isklārranīs;
sest, et iggal maal isst rahwas, kel omma teel.

Ušso polest on Europa rahwas mitmet selesi: Wen-
ne ja Kreka rahwas on išt usku: Rootsi, Dani, So-
me, Eesti, Lihwlandi ja Kura, Preissi, ja surem Sak-
sa: maa jaggu on Luteruse, Itali, Prantsuse, Spanja,
Portugali, Pohla: ja muist Saksa: ma katoligi, Hollandi
ja Inglis: ma Kalwini, ja Turgi rahwas Mōhōmesi usku;
agga ei te Jummal ušso pārrast innimeste wahhel wah-
het, waid on se kōige rahwa se ast armas tem-
ma melest, kes tedda kardab ja õigust teeb; ja
on ušt, kuida pūhha Jakobus õppetab, kui temmal teg-
gusid ei olle, surnud ušt.

Der Druck dieser Schrift ist unter den geschlichen Be-
dingungen erlaubt.

Dorpat, am 31sten Julius 1824.

Professor, Hofrath Engelhardt,
Censor.